

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

A. H. Algra

Onkerkelijkheid

... „Omdat hij niet met ons
U volgt.”

Lukas 9:49

De leerlingen van de Heer hebben alles prijsgegeven en ze zijn Hem gevolgd. Jezus heeft dat in hen geprezen. Het is bijna onvoorstelbaar, wat het volgen van Jezus betekend heeft voor die mannen. Generaties lang zijn onze zekerheden opgebouwd, de wallen rondom de stad, de muren van het huis, de zaak van vader op zoon, onze „stand” in allerlei opzicht; en dan nog in de laatste tijd de verzekering, al of niet verplicht, tegen vrijwel alle calamiteiten. We zijn verrast wanneer onze jongens en meisjes er ineens niets meer om geven. Ze trekken liftend de wereld door en slapen onder de blote hemel. Een logies bespreken, het komt niet eens bij hen op. Ze zullen wel zien. Misschien hebben zij er enig idee van wat het betekent om alles prijs te geven. Een rijke gaat moeilijk het Koninkrijk Gods binnen.

Het kan een zendeling nu nog overkomen, dat een oosterling tegen hem zegt: „ik wil uw leerling zijn en u volgen”. Denk dan niet: zo'n man heeft zowat niets prijs te geven, hij laat vrijwel niets achter. Dat zou een domme gedachte zijn. Alles prijsgeven, dat betekende voor de discipelen inderdaad **alles**. Een opkoper zou hun bezit niet hoog taxeren, maar voor hen was het alles. Vrouw en kinderen waren ook alles voor hen.

Deze prijzenswaardige houding der discipelen stellen we voorop, om niet vanachter de zijlijn hen uit te fluiten als ze er nu eens naast zijn. Johannes komt vertellen, dat ze getracht hebben op te treden tegen een man die wel in Jezus' naam duivelen uitwerpt, maar niet met hen Jezus volgt. Ze hebben daar wat van gezegd, misschien zijn ze zelfs handtastelijk geworden. In ieder geval is duidelijk dat die man ook beslist niet met hen wilde gaan. Ze hadden hem immers daartoe opgewekt, maar hij heeft geweigerd.

We herinneren ons Eldad en Medad, die tussen de tenten profeteerden inplaats van bij Mozes en bij de tent der samenkomst. Jozua wilde dit beletten, maar Mozes liet hem dat niet toe.

Nu spelen dezelfde factoren een rol en Johannes lijkt op Jozua. Jozua kon wijzen op ongehoorzaamheid bij Eldad en Medad. God had gezegd: „vergader hen bij de tent der samenkomst opdat zij zich daar **bij U** opstellen.” Eldad en Medad waren dus duidelijk ongehoorzaam aan een gebod van God. Zij lieten zich niet dáár vergaderen waar de Here geroepen had.

Jozua kon, als dienaar van Mozes, verder nog aanvoeren dat, zoals zo vaak, het ambt van zijn heer Mozes in het geding was en dat het optreden van Eldad en Medad op zijn minst voedsel gaf aan de gedachte dat niet alleen Mozes de leidsman was naar het beloofde land.

Johannes kan dezelfde argumenten aanvoeren. Heeft Jezus niet steeds gezegd: volg Mij? En: wie Mij niet volgt, kan Mijn discipel niet zijn? En: wie met Mij niet vergadert, die verstrooit? Indien iemand Mij wil dienen, hij volge Mij! En nu is er een man die dat weigert.

Bovendien moet dit verwarrend werken. Die man werpt duivelen uit in Jezus' naam, maar zal het publiek in hem niet een tweede Jezus zien? Het moet er toch om gaan dat de scharen Jezus kennen en belijden als de Christus... en dan zal het optreden van die man op zijn minst verwarring stichten.

Toch heeft de Here Jezus het optreden van de discipelen in dezen niet goedgekeurd. Evenmin als Mozes de ijver van Jozua stimuleerde.

Waarom keurde Jezus de ijver van Johannes niet goed? We zouden kunnen zeggen: omdat die man, die zich niet aansloot, toch een goed werk deed.

Maar dat is het toch niet, wat de Here Jezus noemt.

We kunnen er voorts op wijzen, dat eerzucht bij de discipelen een rol speelde. Dat zou af te leiden zijn uit het verband; verder uit de formulering (met nadruk zegt Johannes: omdat hij niet met óns U volgt) en tenslotte uit Markus 9, waar het „wij” en „ons” wel heel duidelijk voorop staan. **Onze kerk!**

Doch de Heiland noemt wat anders, wanneer hij de reden aangeeft, waarom zijn discipelen die man niet moeten hinderen: „Want wie niet tegen U is, is vóór U”.

Het gaat Hem om zijn gemeente in de wereld. Een licht op de kandelaar. Die gemeente zal zich bedreigd gevoelen. Velen zijn tegen haar en zij is machteloos. Laat ze nu niet aggressief worden! Dat kan zo gemakkelijk gebeuren. Laat ze blij zijn als iemand niet tegen haar is.

We hebben niet de minste lust om te spotten met de discussies over „De Kerk” en de

termen die daarin worden gebruikt. We weten dat bezinning op het vraagstuk van de kerk noodzakelijk was, zeker in een tijd waarin alles gerelativeerd werd. Bovendien hebben we zelf aan die gesprekken meegedaan en wel in die mate en in zo'n vorm dat het al heel vreemd zou zijn om daar nu de spot mee te drijven. Maar we kunnen toch stellen, dat Christus in die dagen bezig was met zijn kerkvergaderend werk en dat er een man was die zich niet liet vergaderen daar waar Christus was. De kerk, dat was toen die kring rondom Jezus en die éne man wilde wel van Christus weten, maar hij wilde niet in de kring.

Toen werden de discipelen aggressief. Dit kwam niet te pas, die man moest mee. Hij moest Jezus volgen. Samen met de twaalf. Samen met al die anderen die zich rondom Christus lieten vergaderen.

En die man bleef zeggen: nee. Wij zouden kunnen zeggen: hij zag de kerk niet. Hij opeerde op eigen houtje. Een onkerkelijke figuur.

En als antwoord daarop stelt de Heiland nuchter zijn opmerkingen. „Waarom zo aggressief, Johannes? Die man doet U toch geen kwaad? En hij spreekt toch ook niet smadelijk van Mij?”

Nee, dat was waar.

Wat een mildheid in het oordeel van de Heiland. Sommigen willen nog wel eens een beetje mild zijn, maar het kan er maar net af. Kan er buiten onze kerk iemand zalig worden? O ja, dat wel, maar zo iemand komt er dan met maar net een zesje. Eigenlijk moest hij een onvoldoende hebben.

Staan we er zo vreemd van te kijken als de Here Jezus door dit woord van Lukas 9 tot ons zegt, dat we maar eens wat vriendelijker moeten zijn in ons oordeel over allerlei geloofsgemeenschappen met een ander verleden en een ander heden dan de onze, en dat we wat milder kunnen oordelen over onkerkelijke figuren, die in hun gezin en in hun werk, in hun publicaties of in hun kunst, tonen dat ze van Christus zijn?

Als de duivelen maar worden uitgeworpen in Jezus' naam! Door hen... **èn door ons.**

H. J. van der Kwast

KERKELIJK Leven

„DE KATHOLIEKE NORMEN”

III

In het voorgaande artikel hebben we getracht iets te laten zien van de moeiten, rondom de opdracht van Christus om de waarheid en de eenheid te bewaren.

De christelijke kerk heeft altijd de strijd tegen valse leer en sectarisme, die de gemeenschap in Christus bedreigen.

De „jonge” kerk kreeg in de tweede eeuw te maken met de dwalingen van de gnostiek en de „reformatie” van Marcion.

In de strijd, die deze stromingen binnen de christelijke kerk veroorzaakten zien we dan hoe er gezocht wordt naar de normen, die in acht genomen moeten worden voor de opbouw en eenheid van de enige, heilige, katholieke kerk in deze wereld.

In de doop-belijdenis, nu bekend als de apostolische geloofsbelijdenis vond men een eerste „regel voor het geloof”.

Ongeveer gelijk komt het streven op om te komen tot een vaststelling van de kanon van de geschriften van het Nieuwe Testament, die met het Oude Testament als het Woord van God aanvaard diende te worden.

We zouden kunnen zeggen, dat in de worsteling om de waarheid is gegrepen naar Schrift en belijdenis.

Men meende echter dat men hiermee niet kon volstaan en zocht in de apostolische overlevering een derde norm.

Maar nu deed zich het feit voor dat ook dwaalleraars en secten zich op deze normen beriepen en daarom ging men zoeken naar een instantie, die de kerkelijke overlevering het trouwst had bewaard.

Men kwam terecht bij de bisschop, die in de apostolische overlevering het ambt had ontvangen.

Hierbij wordt o.a. verwezen naar de brief van Ignatius aan Smyrna, waarin we lezen: „Gehoorzaamt allen aan de bisschop, zoals Jezus Christus aan de Vader en aan de priesterschap, zoals aan de apostelen”.

Maar ook de bisschop kon wel eens het spoor bijster raken en daarom moest men weer verder met als resultaat dat de bisschop van Rome een vooraanstaande plaats kreeg.

De gemeente van Rome was, naar men aannam, door de apostelen Paulus en Petrus gesticht en daarom zou de apostolische traditie daar het best bewaard zijn.

Ieder weet waar deze ontwikkeling op uitliep: de bisschop van Rome werd Paus en vele eeuwen later werd de Paus onfeilbaar.

In de nieuwe catechismus staat te lezen op pag. 432: „De speciale taak van de bisschop van Rome is dezelfde als die van Petrus: de kerk bijeenhouden, haar in eenheid van belijden en leven bewaren”.

Het werd dus nodig geacht dat er **naast en in feite boven** de normen voor de kerk, die we in de Schriften vinden en in de belijdenis aanvaardden en naspreken, een instantie kwam, die uitmaakte wat bij verschil van inzicht de waarheid is, waaraan ieder zich te onderwerpen heeft.

Wanneer wij hiertegen opmerken dat het Woord van God toch de hoogste norm is en het niet aangaat het beslissende woord door een mens, hoe vroom en eerbiedwaardig ook, te laten spreken, wijst men in Roomse kringen op de ontwikkelingen in de kerken van de Reformatie, waar de verdeeldheid steeds groter is geworden.

In de Roomse Kerk geloofde men doorgaans wat de kerk gelooft en het woord van de Paus was het eind van alle tegenspraak; in onze dagen komt hierin verandering en één van de grootste moeiten waarvoor men zich in Rome gesteld ziet is dat aan dit gezag getornd wordt, dikwijls meer in de geest van de revolutie dan in de geest van de waarheid.

In een situatie, waarin men gelooft wat de

kerk gelooft moet maar niet gevraagd worden naar de werkelijke kennis van dit geloof; voor de hiërarchie is dit niet zo belangrijk, zolang de schapen volzaam blijven.

Maarten Luther is in zijn strijd voor de alleenheerschappij van het Woord van God in de kerk al spoedig met deze macht in conflict geraakt.

Zoals we allen weten zette Luthers strijd in op het punt van de aflat, met als achtergrond de rechtvaardiging door het geloof alleen.

In een debat met de theoloog Eck in het jaar 1519 werd Luther het vuur nauw aan de schenen gelegd t.a.v. het gezag van de Paus en toen laatstgenoemde de heilsnoodzakelijkheid van het pauselijk primaat loochende, werd hem dit als ketterij aangerekend.

In het verloop van de historie kwam aan het licht, hoezeer het gezag van de paus zich sterk had gemaakt ten koste van het gezag van de heilige Schrift in allerlei dwalingen en menseninzettingen.

Wat een bevrijding was die terugkeer naar het Woord alleen.

In de Reformatie is men weer gaan verstaan dat alle ambtelijke arbeid in de kerk alleen maar dienstbaar is aan Christus en Zijn woord.

De christen, die het Woord met een gelovig hart aanneemt vindt de levende Christus en tussen de gelovigen en Christus' Woord staat, zo leerde men, „niets” in.

Het gezag van de kerk ligt in de prediking, die haar is opgedragen en die tot Christus leidt.

In de ogen van de Roomsens werd de Reformatie één groot avontuur, omdat de beslissende stem in de bewaring van de waarheid en eenheid binnen de kerk ontbrak, aangezien het ieder vrij stond een beroep op de bijbel te doen.

En al is het Rome niet gelukt al zijn prementies over de eenheid van de gelovigen waar te maken, men heeft toch onder het „pauselijk dak” de „schaapjes” beter bijeen weten te houden dan de kerken van de reformatie.

We kunnen ons voorstellen dat in alle kerkelijke verwickelingen van de laatste jaren iemand wel eens de verzuchting slaakt: „hadden we voor een poosje maar eens een echte paus”. In een kerkelijke hiërarchie zijn er bij moeilijkheden in een plaatselijke kerk mogelijkheden, die wij niet kennen. Bij ons groeien interne conflicten via uitspraken van meerdere vergaderingen soms uit tot tegenstellingen in veel kerken.

Er past ons grote bescheidenheid in ons spreken over de rijkdom ons in de Reformatie geschonken, nu duidelijk gebleken is dat wij die rijkdom maar slecht beheerd hebben.

Bij de Vrijmaking in 1944 was dit grondbeginsel van de Reformatie, dat wij in de kerk leven bij Gods Woord alleen opnieuw in geding.

Van synodale zijde had men er weinig of geen oog voor dat ons verzet tegen een binding aan leeruitspraken met een beroep op art. 31 K.O. toch echt wel naar de geest van de Reformatie was.

Wanneer door leeruitspraken de prediking gebonden wordt, bindt men ook het geloof van de gemeente, de eenheid in de waarheid.

Men heeft echter in die dagen niet duidelijk kunnen maken dat in de Kerk van Jezus Christus, buiten dewelke geen zaligheid is, de bindingen van die dagen noodzakelijk waren voor het heil van de kudde.

De geschiedenis van deze uitspraken spreekt ook duidelijke taal. Kwam er maar eens erkenning op dit punt.

Maar het past ons vrijgemaakten allerminst om ons op de borst te slaan. Wij hebben heel wat ellende rondom artikel 31 K.O. beleefd en nog is het einde niet en in allerlei kerkelijke procedures is gebleken dat wij met het

beginsel van de reformatie dat in dit artikel ligt uitgedrukt nog lang niet klaar zijn.

Een paus kan ons niet uit de moeiten helpen.

De waarachtige onderwerping aan het woord van Christus is geen eenvoudige zaak en het blijkt weer hoe moeilijk het is om de waarheid en de eenheid te bewaren.

(wordt vervolgd)

Gebed van een chef

Hier zit ik aan mijn schrijftafel en het lawaai van de dag is om mij heen.

Maar U bent ook hier de Heer

en ik bid U

om Uw zegen voor mijn werk.

Geef mij energie

om dat te doen

wat gedaan moet worden.

En dat het goed wordt

en geen knoeiwerk.

En U weet ook

dat er vandaag beslissingen genomen moeten worden

en dat is altijd erg moeilijk,

want ik heb immers met mensen te doen.

Neemt U de beslissingen.

Geef mij een helder hoofd en een

warm hart.

En dan is het ook altijd zo moeilijk

om orders en bevelen te moeten geven.

Geef mij Uw gezag en Uw deemoed

opdat ze juist uitgesproken en

aanvaard worden.

Laat mij nooit vergeten

dat de arbeiders mijn broeders zijn!

Dat ze in Uw ogen veel meer zijn dan ik.

Ze hebben allemaal hun gezin,

hun eer,

hun gevoel,

hun gerechtigheid.

Laat mij nooit vergeten,

dat ze in de eerste plaats mensen zijn

en daarna arbeiders.

Ik ben er zeker van, dat wanneer U

bij mij bent,

mijn arbeid zal gelukken ten goede

van de mensen

tot wel-varen van mijn gezin

en tot Uw eer.

Amen.

Uit: Afrika bidt (Boekencentrum)

D. W. L. MILO

Over vriendschap

Hebt u wel eens over vriendschap nagedacht?

Buiten de liefde der geslachten en de liefde tussen moeder-en-kind zijn weinig zaken zoveel bezongen als de vriendschap. Op zichzelf nog geen goed teken: vriendschap behoeft niet bezongen maar moet wel bewezen worden. Maar goed — na het bewijs van vriendschap moet toch een lofzang op die vriendschap geduld kunnen worden. Want inderdaad is de vriendschap tussen mens en mens een der grootste gaven, die de Schepser ons liet.

De chinezen, die hun eeuwenoude wijsheden in raadsels verpakken, zeggen ervan: een vriend is een geschenk, dat men zichzelf geeft. Maar ook in onze taal zijn vele spreekwoorden en gezegden, die op vriendschap slaan. Denk alleen maar aan: hij is mijn vriend, die mij mijn feilen toont. In een duitse operette zingt men uitbundig: ein Freund, ein guter Freund, das ist das Beste dass es gibt in die Welt! In de Ode op de Vreugde zong de dichter von Schiller: wem den groszen Wurf gelungen, eines Freundes Freund zu sein...

Een vriend is iemand, zo mag men zeggen, die achter uw rug goede dingen over u vertelt. Uw broeders krijgt u ongevraagd — uw vrienden verwerft u zelf, met grote zorg. Een vriend kunt u dan ook alleen met de dood verliezen — wat u bij het leven verliest bleek de naam van vriendschap niet waard te zijn. Aan een vriend kunt u dan ook niets redelijks weigeren, anders moet u zich schamen, zegt de Schrift. Want een vriend is iemand, die bereid is voor u zijn leven te geven.

Dat laatste slaat op wederkerigheid, evenwicht. Het is niet mogelijk, vriendschap te ontvangen zonder die te beantwoorden. Anders wordt het een eenzijdig profiteren van andermans gevoelens — dat geeft alleen maar verwijdering. Maar het kan ook niet zo zijn, dat elke vriendendienst in rekening courant wordt genoteerd, en dat op geregelde tijden het saldo moet worden vereffend. Dan zou de verhouding ondergaan in een wederzijds krentenwegen, hetgeen elke spontane vriendendaad de nek omdraait. Er moet dus een krachtveld van vriendschapsbetoon zijn met twee min of meer gelijkwaardige, doch onafhankelijk werkende, polen.

Als u uw kleuter al de eerste schooldag met een vriend ziet thuis komen, wilt u het wijze hoofd wel eens schudden wanneer hij het eeuwigdurende karakter van deze vriendschap als vanzelfsprekend veronderstelt. Maar hoeveel vriendschappen zijn zo niet ontstaan: als beiderzijdse vlucht uit het isolement van een onzekere en vijandige wereld; als spontane beloning van een spontane daad; als een geslaagde aanvulling van beider tekorten? En blijken niet dikwijls op latere leeftijd de oudste vriendschappen de beste elementen in ons leven te zijn? Dank God, als u vrienden hebt. Arme man, die zijn vrienden verpeelde.

Trouw moet blijken, is het oude devies van de Haarlemse sociëteit. Het voorbeeld in de Bijbel is op dat punt heel duidelijk. Iemand — zegt de gelijkenis — is met zijn gezin te ruste gegaan. Ieder heeft zijn plaatsje op de grond gevonden. De kinderen slapen al, de lamp is uit. Dan wordt er geklopt. Een vriend doet een beroep op de broodtrommel: hij kreeg late gasten en heeft niet genoeg in huis om hun voor te zetten. De Heiland zegt: al zou de man zijn manieren willen verloochenen — zijn vriend zal hij nooit kunnen verloochenen. Niemand immers zal zijn vriendschap riskeren door zich een kleine

moeite te besparen. Integendeel zal een man zijn eigen leven niet tellen, als hij daarmee zijn vriend kan redden.

Dat zijn grote woorden. Het gaat dan ook over grote zaken. Een vriend waait je niet aan, al denkt uw kleuter uit de eerste klas dat misschien. Een vriend is een vondst — letterlijk een trouvaille.

Tussen uw vele, vele kennissen, tussen uw collega's, schuilen bepaalde sympathieke figuren. U bejagent hen netjes, ook al om niet hen tekort te doen, die u goed gezind blijken te zijn. Maar op de duur wordt u getroffen door de reeks bejegeningen van één bepaald persoon: zijn hulpvaardigheid, zijn karakter, zijn opvattingen, zijn normen, zijn eigenschappen, die u gaat waarderen als een schoon bezit. Ongemerkt bent u begonnen investeringen van hulpvaardigheid, vriendelijkheid, advies en openhartigheid te beleggen in deze man. En nu is het mogelijk, dat verdere contacten — nu opzettelijk aangegaan in de vorm van nadere kennismaking, een avondje praten, wederkerige confrontatie met de wederzijdse echtgenoten of dergelijke proeven — uw voorlopige mening bevestigen: dat deze man inderdaad een verrijking van uw leven zou betekenen. Voor u het weet ontluikt een vriendschap. En hoe langer de waakzaamheid duurt, des te sterker wordt de wederzijdse genegenheid. Vriendschap wordt nooit gekweekt met een sigaar, een borrel of een tip; maar wel door karaktervergelijking, uitwisseling en aanpassing. Maar is de vriendschap eindelijk reëel, dan is deze door geen sigaar, borrel of tip meer te schenden.

Want vriendschap is een zaak van geven en nemen. U zult veel van uw vrienden kunnen verdragen: u hebt ze immers zelf gekozen. U zult zich ook wel eens iets moeten laten gezeggen door uw vrienden; hij is uw vriend, die u uw feilen toont. Het is mogelijk, dat uw vriend van uw berisping gewoon afhankelijk wordt, omdat hij buiten zijn vijanden geen mens bezit, die hem op het verkeerde attent maken. Er zijn twee vrienden in ons landje, die jaren lang de gewoonte hadden elkaar op oudejaarsavond nauwkeurig en welwillend-kritisch te beoordelen. Toen wij het hoorden moesten we denken aan de zeelui uit Jan de Hartog's Hollands Glorie: die elkander de rug boenden op de plekken, die ze zelf niet konden bereiken. Wij zijn vaak zo kortzichtig, zo „bedrijfsblind” tegenover onszelf, dat we onze fouten voor deugden zouden verslijten. Wat een rijkdom, wanneer een van uw beste, uw zelfgekozen vrienden dan kan zeggen: neem me niet kwalijk amice, maar... Of zoals de dichter zei: das soll sich bei Dir ändern, du Allerliebste mein! Want een vriend kun je niet laten praten, als hij waarschuwt. Of hij staat open voor uw verweer en neemt zijn waarschuwing terug; of hij overtuigt u van het verkeerde en u geeft gevolg aan zijn waarschuwing. Maar andere mogelijkheden, waarbij de vriendschap behouden blijft, bestaan niet.

En dan is daar het karakter van openhartigheid onder vrienden. „Vrienden hebben geen geheimen” zegt een van onze spreekwoorden. „Twee broers, samen één horloge” zegt een volksterm over mensen, die leven in gemeenschap van inzichten. Vriendschap is één ziel in twee lichamen, zei Aristoteles.

Dat betekent niet, dat vrienden elkaar alles moeten vertellen. En ook niet dat ze het recht hebben alles van elkaar te weten. Maar het betekent wel dat ze — voor zover het hun vriendschap betreft — voor elkaar niets achterhouden. Er zijn dingen, die u uw goede vriend niet kunt, niet mag en niet wilt onthouden — op straffe van verlies van de vriendschap. De Bijbel geeft hiervan zulke kostelijke voorbeelden: „zou Ik voor Abraham verbergen wat Ik ga doen?” vraagt de Heere retorisch. „Dat doet men niet onder vrienden”, zeggen wij.

Zo iets geeft risico's. Risico's bijvoorbeeld van misbruik van uw openhartigheid. Ja, welke zaak die de moeite waard is heeft eigenlijk geen risico's? Het verlies van een geheim weegt nooit op tegen het verlies van een vriendschap. Dat is juist het boeiende in vriendschap: dat de opbouw en het onderhoud van deze verhouding, inclusief wederkerige correctie, troost, bijstand en aanmoediging, levensgrote risico's meebrengen. U kunt zich namelijk vergist hebben. U kunt verstoring van het evenwicht opmerken. U kunt het vertrouwen verliezen — of niet waard blijken. Maar als u deze risico's wilt vermijden: sluit dan geen vriendschap en blijf arm.

Er zijn van die teleurgestelde mensen, die geen vriendschappen meer wensen. Teleurgesteld in henzelf, of teleurgesteld in vrienden. Een van die bittere vonnissen luidt: alle mensen hebben me bedrogen, alleen de dieren hebben me nooit bedrogen. Iemand zei: er bestaat geen trouw, die niet gebroken werd, behalve dan die van een werkelijk trouwe hond. Met alle respect voor alle trouwe huisdieren — dit is toch maar een schrale troost, die de lijder niet geneest. Hoe meer hij zich aan zijn dieren geeft, des te meer raakt hij geïsoleerd van de mensheid, aan wie hij — als drager van Gods beeld — zijn liefde op hoog niveau had moeten bewijzen.

Buiten alle twijfel: het mysterie van menselijke vriendschappen is groot. David heeft in Jonathan een vriend verloren, die hem liefhad „als zichzelf” — dat is: zo lief als de Bijbel ons opdraagt onze echtgenoot lief te hebben. Toen David hem door de dood had verloren, klaagde hij: „gij waart mij zeer lief; uw liefde was mij wonderlijker dan de liefde der vrouwen”.

Dat is wat — zo'n vriend te verliezen! Er zijn onbegaafde stakkers, die uit deze tekst hun gore conclusies trekken ten aanzien van zogenaamd dubieuze eigenschappen van Jonathan en/of David. In onze tijd, waarin homofilie een hanteerbaar woord is geworden, willen sommigen zich wel eens op deze Bijbelplaats beroepen, die een lyriek op perverse intermenselijke verhoudingen zou hebben geleverd... David wist best, wat de liefde tussen man en vrouw is: een groot mysterie, zeiden Salomo en Paulus. Maar de oprechte vriendschap noemde David „wonderlijker”: nóg groter mysterie.

Dat is namelijk de vriendschap van Christus en zijn gelovigen. Hij noemt ons geen leerlingen meer — maar vrienden; als wij luisteren naar wat Hij zegt. Hij houdt niets voor zijn vrienden achter, wat ze weten moeten. Hij neemt ons, zoals we zijn; Hij geeft zich, zoals Hij is. Hij gaf zijn leven voor zijn vrienden. En als wij ons leven prijsgeven om zijn wil, dan schenkt Hij ons leven. Wie de christennaam draagt mag hierin Hem navolgen.

Opstand der Studenten

A. TROOST

Revolutie en fasen ¹⁾

Wie de huidige onrust en opstand onder de studenten zou willen verklaren met behulp van de biologie, de jeugdpsychologie of de massapsychologie, zou zich m.i. zeer vergissen. Natuurlijk zit daar overal wel wat in. Er kan o.a. gesproken worden over een generatieconflict. Er kan ook met recht gesproken worden van typische wetmatigheden die zich voordoen in de emotionaliteit en de gedragingen van massale hoeveelheden (al of niet jonge) mensen. Ook zijn er nog allerlei andere aspecten van de huidige studentenrevolte. Praktijken en theorieën ten aanzien van het „gezag” spelen een belangrijke rol. Moeilijkheden in het functioneren van het universitaire bedrijf, ondoelmatigheid in de structuur der opleidingen, traditionalistische verstarren, symptomen van een paternalistische en autoritaire mentaliteit — dat alles en wellicht nog meer moet men in de overwegingen betrekken. Maar toch raakt dat niet de kern waarom het gaat.

Dat het in de huidige conflicten gaat om een meerdere of mindere mate van medezeggenschap der studenten, zou ik zelfs durven bestrijden. Wel schijnt dit thans op de voorgrond te staan. Waarschijnlijk denken ook de grote massa's der studenten dat het daarom gaat, en ook niet weinig hoogleraren. Maar de topleiders en inspirators van de studenten weten wel beter. De strijd om medezeggenschap en medebeslissingsrecht van de studenten is slechts een tactische fase in een veel grotere en meer omvattende strijd waarmee men de gehele samenleving in al haar sectoren beoogt te veranderen.

De huidige fase wordt wel genoemd de anti-autoritaire fase. Dat is niet de eerste, maar ook niet de laatste fase. De eerste fase van de reeds lang ontbrande strijd is de fase van de vraagtekens, van het planmatig uitpoten van twijfels, de fase van een tamelijk onkritische verheerlijking (om niet te zeggen: vergoddelijking) van „kritisch denken”. Deze fase is reeds decennia lang aan de gang. Thans beleven we de overgang naar de anti-autoritaire fase, waarover straks nog meer. Hierop volgt de experimentele fase en die zal geleidelijk en langs democratische weg, het liefst geweldloos, moeten overgaan in de fase van de machtsovername, de omwenteling, de nieuwe orde, of hoe u het noemen wilt. Daarna volgt de periode van de consolidatie en het inbouwen van structuren voor een „permanente revolutie” om verstarring te voorkomen. Deze fasen volgen elkaar niet altijd en overal met duidelijke insnijdingen op. Ze lopen min of meer geleidelijk in elkaar over, zonder dat de vorige fasen overbodig worden. Want „de massa” gaat in verschillende groepen en in verschillende tempo's mee. Daarom moet de revolutie, wil zij zoveel mogelijk geweldloos verlopen, niet overal tegelijk beginnen. Eerst een kleine voorhoede van jonge intellectuelen, daarna de „bewustmaking” van de grotere massa's der studenten, vervolgens de hoogleraren, waarbij de leden van de wetenschappelijke

staf de natuurlijke overbruggingsgroep zijn. Intussen is dan in de arbeiderswereld een soortgelijk proces gepland, in een langzamer tempo: Niet vanuit de vakbonden maar uit de „ongeorganiseerde” arbeidersjeugd komen de stoottroepen, vervolgens de grote massa der niet in vakbonden georganiseerde arbeiders (in Nederland bijna twee derde deel van het gehele arbeidersbestand) en dan pas, als het lukt, in de laatste fase de vakbonden, waarbinnen zich dan eerst een „scheiding der geesten” heeft voltrokken ten overstaan van de neutraal geformuleerde antithese tussen hen die wel en hen die niet voor „de verandering van de samenleving” zouden zijn.

Achtergronden

Men dient m.i. door alle uiterlijkheden en oppervlakteverschijnselen van de studentenopstand heen te boren naar de achtergronden. Natuurlijk, men kan geïrriteerd worden door brutaliteiten, onfatsoenlijke manieren, door Fidel Castro-baarden en Che Guevara-petjes en wat dies meer zij. Dat zijn inderdaad niet maar pure uiterlijkheden die niets te betekenen zouden hebben. Maar het zijn wel oppervlakte-verschijnselen van wateren met diepe gronden.

Wanneer we echter vragen naar de geestelijke achtergronden, dan is dat in onze tijd al een uiterst moeilijke vraag geworden. Want in onze zgn. mondige en kritische wereld heeft men de realiteit beperkt tot wat wetenschappelijk waarneembaar is. Dat is de voornaamste vrucht van de eerste fase der zgn. „kritische vraagtekens”, de ontmythologisering, ontdeemonisering, ontkerstening en ontgoddelijking van de wereld. Maar wie de geestelijke dimensie van de werkelijkheid „wetenschappelijk” als niet relevant verdringt, zet daar met innerlijke noodzaak iets anders voor in de plaats. Zo wordt in onze tijd de aandacht der gehele wereld met succes geconcentreerd en gefixeerd op de sociaal-economische en economisch-politieke structuren, beide in hun verwevenheid met de militaire machten. Kortom, het „industriële-militaire complex” wordt nu de „rots der ergernis” ten overstaan waarvan de antithese wordt doorgevoerd. Wat vandaag aan de universiteiten in de hooggeïndustrialiseerde landen gebeurt, is dan ook niet op zichzelf te bezien als een versnelde ontwikkeling naar meer inspraak en medezeggenschap van studenten in hun eigen situatie. Dat is het ook wel, maar dat alles voltrekt zich als een fase in een proces dat als einddoel heeft een andere samenlevingsorde, een andere stijl van leven, en andere integratiekrachten dan de machten die daarvoor thans worden aangezien. Dat zijn nl. de zgn. „autoritaire machtsstructuren” met hun winst- en prestatiebetrevingen en hun bezetting van de uiteindelijke commandoposten in de samenleving.

In deze sfeer van denken bevindt zich de ideologie van het studentenprotest. Hier althans menen de leiders van de huidige revolutieopgelingen dat de diepste en laatste gronden zijn gelegen van hun streven.

Dat er nog andere en nog hogere commandoposten zijn van niet-menselijke aard, en dat er nog diepere drijfkrachten werkzaam zijn in de samenleving, kan moeilijk „tot bewustzijn gebracht” wor-

den van de „massa's”.

Om die te onderkennen zijn immers de ogen van het christelijk geloof nodig, en diepe eerbied voor „de gezonde leer” van de Schrift. Aan deze voorwaarden voldoet zelfs een deel der christenheid niet, vooral niet nu over het algemeen de theologie met haar ontmythologiserings- en seculariserings-theorieën het zoveelste verbond is aangegaan met het „eigentijdse denken” van een bepaalde periode in de geschiedenis.

Maar in de studentenopstand zien de (betrekkelijk weinige) topleiders vanaf hun hoge ideologische uitkijkpost terecht dat elke benadering van wat er thans gaande is, anders dan in sociopolitieke categorieën, aan de kern der zaak op verre afstand voorbijgaat. Waar zij echter geen oog voor blijken te hebben, is dat ook hun sociopolitieke categorieën een religieuze dieptedimensie hebben, van waaruit zij de religieuze antithese formuleren: voor of tegen de verandering van de samenleving in de richting die het neo-marxistisch denken aangeeft. Eén van de grootste successen van de eerste, nu vrijwel achter ons liggende fase van de „kritische vragen” is, dat nu ook de christenheid goeddeels ontwapend is. De geloofspropaganda voor de sociologische dogma's van de pure menselijkheid en historiciteit van de samenlevingsstructuren heeft ontelbare christen-intellectuelen in de greep gekregen.

Het formele karakter van de anti-autoritaire fase

Elke fase in de revolutionaire strijd heeft een formele inzet. Dat is wel verstaanbaar, omdat neutrale formules altijd hun nuttige functies hebben bewezen als ideologische vangnetten. Wie kan er immers iets op tegen hebben om „kritisch” te leren denken? Wie kan er iets op tegen hebben om te streven naar ontwikkelingen en vooruitgang? Met dergelijke instrumenten kon dan de eerste fase beginnen met het omwoelen van de grond, het in twijfel trekken van vastgeroeste denkgewoonten, handelingsmechanismen en organisatiestructuren.

Maar nu is de westerse revolutie de tweede fase ingegaan, de anti-autoritaire genoemd. Deze fase heeft als hoofdkenmerk haar *formeel karakter*. De zgn. „democratisering” is nu de inzet van de strijd. Daar kan natuurlijk in formele zin niemand wat op tegen hebben. Zeker niet de christen, die iets verstaan heeft van de wijze waarop God met zijn schepsel mens omgaat. De mens als beeld Gods, mag met God meeweten, meespreken, meebeslissen, en op deze wijze in de navolging Gods normen en vormen geven aan het leven in het grote kosmische ontsluitingsproces. Mits hij blijft in het door God, als in stippellijnen, uitgezette levensspoor van de scheppingsorde.

Er is dan ook heel wat ten goede te zeggen van de thans op de voorgrond staande openheid (meeweten), meer meespreken (inspraak) en meebeslissen (medeverantwoordelijkheid).

In deze fase van de revolutie zouden dan ook heel wat reële verbeteringen kunnen worden aangebracht in de vormen van bestuur en opleidingsbeleid. Dwaze extreme geluiden van „een man een stem” verrichten in deze fase alleen hun anarchistische nuttigheid, want zij vormen geschikt materiaal voor concessies.

Dat is het overvragen, dat op een geschikt moment kan worden prijs gegeven in ruil voor ingrijpende concessies van de gematigde tegenstanders.

In deze fase worden de schijnbare triumpfen behaald door de gematigden van beide zijden. De inderdaad principieel noodzakelijke intensivering van de samenleving tussen studenten, stafleden en docenten wordt nu afhankelijk gezien, absoluut afhankelijk zelfs, van een intern-juridische herstructurering van de universiteit, onder de leidende idee der gelijkheid of der gelijkwaardigheid van alle betrokkenen. De troef der studenten is dan ook om dit dogma buiten discussie te stellen en te verheffen tot onbetwifelbaar uitgangspunt. De formele verpakking wordt dan gegeven in de term „democratie”. De publieke opinie is immers in de eerste fase voldoende gemanipuleerd om de eigenlijke bedoelingen in deze verpakking te kunnen verkopen. Dat het in werkelijkheid niet gaat om medezeggenschap, maar om omkering van de zeggenschap, om verwisseling van de rollen langs democratische weg, wordt door vele enthousiaste studenten en docenten niet gezien. Een uitspraak als deze wordt in oprechtheid met verontwaardiging afgewezen als verdachtmaking.

Maar wat nog moeilijker verstaanbaar te maken is, is dat voor een christen zelfs niet eens de democratie het laatste woord is.

Een christen weet zich immers altijd meer gebonden aan Gods wil dan aan een democratische meerderheid. Maar in de vorige fase der revolutie is ons wijs-gemaakt, dat wij Gods wil niet of nauwelijks kunnen kennen. Nu dan, wat rest ons dan anders dan de heerschappij van de meerderheid des volks? Democratie!

De dubbelzinnigheid van de formele fase

Het hoofdkenmerk van de huidige anti-autoritaire fase is de feitelijke dubbelzinnigheid, die eigen is aan haar formele karakter. De voor alle betrokken partijen gevaarlijke dubbelzinnigheid is deze, dat de formele democratie inhoudelijke democratisering zou voor niemand een gevaar inhouden, indien iedereen en de gehele samenleving bezielde was van één geest en streven. Dat is echter op geen stukken na het geval. Daarom zien de beroepsrevolutionairen het grootste gevaar van deze formele fase in de mogelijkheid van de „inkapseling”, de „repressieve tolerantie”.

Voor de uiteindelijke doelstellingen van de studentenrevolte ligt een groot gevaar in de onbedaarlijke wijsheid, gematigdheid en elasticiteit van „de autoriteiten”. Zij zijn immers soepel en tolerant, ze zijn gematigd vooruitstrevend en willen tot geen prijs te boek staan als mensen die geen begrip hebben voor de ergernissen en idealen van de jeugd. Het gevaar dat de studentenleiders in deze fase dan ook vrezen, is, dat de gehele affaire zal blijven steken in de concessies. De beoogde omwenteling kan verzanden in de elastische verdediging van de establishment. Daarom is er geen sprake van dat de studentenleiders van oordeel zouden zijn dat met een zgn. democratische raden-universiteit het voornaamste doel bereikt

¹⁾ Ip verzoek van de redactie stond prof. dr. A. Troost dit artikel af voor ons blad. Het werd eerder gepubliceerd in het blad „Ad Valvas”.

is. Nog lang niet. Want als er niet meer gebeurt, dan wordt het niet meer dan een formele participatie in het beheren en besturen van de werksituaties. Dan gebeurt er niet meer dan gemeenschappelijk wat sleutelen aan de problemen en conflicten die slechts voortkomen uit de gehandhaafde grotere structurele kaders van de samenleving: het industrieel-militaire complex. De democratische vrijheid van docenten en studenten is dan nog slechts een schijnvrijheid, en hun aller formele participatie slechts een schijnparticipatie, ons aller democratie slechts een schijn-democratie.

De universiteitsraden, faculteitsraden, evenals de thans veelvuldige gepropageerde middelbare schoolraden, alsook de ondernemingsraden kunnen allemaal nog zeer dubbelzinnig zijn. Enerzijds kunnen zij de noodzakelijke invalspoort zijn voor de werkelijke „maatschappijvernieuwing”, anderzijds kunnen zij dienst doen als lolliës om de massa zoet te houden.

Daarom zal volgens de strategie der revolutie reeds nu voorzichtig, maar straks in de experimentele fase, met grote nadruk het „bewustzijn ontwikkeld moeten worden” dat deze democratische vrijheden slechts schijnvrijheden zijn. De hoogleraar denkt wel dat hij in vrijheid onderzoek verricht en onderwijs geeft, maar in feite wordt, volgens de nieuwe ideologie, zijn deskundigheid en zijn studiebegeleiding gedictieerd door de vermeende behoefte van de maatschappij. Zijn onderzoek en onderwijs loopt in werkelijkheid aan de leiband van de arbeidsmarkt. Hij levert wat de maatschappij vraagt. Zó worden ook de leraren van het middelbaar onderwijs, volgens deze visie, geïnstrueerd door de bedrijven, die hun informatie-congressen financieren. Zo worden ook de ondernemingsraden via de managers geïnformeerd (in het formele kader van de medezeggenschap) vanuit de commandoposten van de kapitalistische establishment.

Deze dubbele bodem in de formele democratisering is een wezenlijk gevaar voor alle partijen. Hier ligt nl. de enige kans op succes voor de elite-groepjes die precies weten wat ze willen, die sterk staan in hun geloof en overtuiging, en die de juiste strategie en tactiek weten te ontwikkelen. Zij zullen dan ook in de democratische gelijkheid van mogelijkheden snel naar voren komen als de charismatische leiders, die „functioneel gezag” hebben. Zij hebben nl. een visie en een strategie. Zij hebben de toekomst, via de experimentele fase.

de experimentele fase

Ook deze fase heeft een formele aanzet. Wie kan er immers bezwaren hebben tegen creatieve initiatieven, tegen experimentele onderzoeken onder de inspiratie van een hypothese, tegen experimenten met „project-onderwijs”? Men moet ook wel een stramme en verdorde geest zijn, als men niet experimenterend wil meewerken aan wezenlijke vernieuwing van onderwijs en onderzoek. Men moet wel een wantrouwige pessimist zijn om te menen dat de studenten hierin geen wezenlijke bijdrage kunnen leveren. Inderdaad, niemand kan op zichzelf tegen experimenten en tegen experimenteel, „niet-autoritair onderwijs” veel bezwaren hebben. En wie zal het niet toejuichen wanneer in een niet-autoritair on-

derwijssysteem de werkelijke bekwaamheden verrassend te voorschijn komen en de ware, functionele gezagshouders naar voren brengen?

Evenwel, voor wie de geesten tracht te beproeven, is het duidelijk, dat al van te voren vast staat op welk punt de experimenten met niet-autoritair „project-onderwijs” zullen uitkomen. Volgens de inspirators van de huidige studentenrevolte hebben in onze tijd de studenten en de arbeiders (lees: Karl Marx c.s.) „ontdekt”, dat er een irrationele hiërarchie is die de maatschappij zodanig dicteert en dirigeert, dat de huidige klassen in stand blijven. De experimenten zullen dat wetenschappelijk aantonen. Zij zullen het innerlijk bureaucratiseringsproces onthullen in onze samenleving. „Zuiver wetenschappelijk” zal aangetoond en bewezen worden dat op de achtergrond van het leven de macht staat van het industrieel-militaire complex. Het vernieuwde niet-autoritair, experimenteel onderwijs moet dan ook wel zuiver wetenschappelijk blijven, maar tegelijkertijd niet „waardenvrij”, waaronder men verstaat politiek-neutraal. Integendeel. Tegenover het winststreven, de prestatie-zucht en de consumptieve levenshouding zullen andere „waarden” ontwikkeld worden als: politiek zelfbewustzijn, creativiteit, zelfontplooiing, geluk, medemenselijkheid.

Daartoe moeten, zo mogelijk langs democratische weg, maar zo nodig met revolutionair geweld, de bewindvoerders op de grote commandoposten worden afgelost. Het in vernieuwd en bevrijdend onderwijs gevormde intellect is evengoed een produktie-factor als de traditionele produktie-factoren, en via de medezeggenschap zal deze factor andere doelstellingen moeten ontwikkelen voor het menselijk en technisch kunnen.

Daarom zal er veel van afhangen of de massa haar consumptieve houding kan worden afgenomen. Dat is immers die irrationele macht, die zelfs de meest linkse studenten dwingt om uit de examenkamer de eerste weg rechts in te slaan naar de arbeidsmarkt, om zich daar aan de meest biedende te verkopen. In de experimentele fase zal dus de repressieve tolerantie en de inkapseling en integratie van de kritiek in de gevestigde orde voortdurend moeten worden ontmaskerd.

Daarom is het kritieke moment in de experimentele fase dit, wanneer gekozen moet worden tussen „maatschappij-kritisch” ingestelde docenten en „onkritische docenten”. Zoals in de geschiedenis der filosofie er een periode is geweest waarin kritisch denken per definitie alleen kantiaans denken was, zo is thans maatschappij-kritisch denken alleen marxistisch denken, in een of andere moderne variant, die heeft willen leren van de fouten die het sowjet-communisme gemaakt heeft.

De geestelijke dimensie

In het Woord Gods is ons geopenbaard dat in deze wereld, ook in de zgn. maatschappij-structuren, zich de strijd voltrekt tussen Christus en de duivel, de antichrist. Wanneer deze zgn. „antithese” systematisch aan het gezicht van de gemeente onttrokken wordt, doordat de kerk er over zwijgt en de theologen haar onmythologiserend ontkennen, dan vallen wij ten prooi aan de geestelijke macht van de „maatschappij-kritiek” die in het

bovenstaande is aangeduid. Langs de weg van neutrale formules en langs formele structuren worden wij daar gebracht, waar als enige functionele en relevante maatschappij-kritiek een neo-marxistische zich autoritair poneert. Alle andere kritiek wordt dan de ideologie genoemd van het kapitalisme, en van de aanbidders van de status quo die in wezen geen werkelijke en ingrijpende veranderingen der maatschappij-structuren zouden willen.

De grote antithese is dan verlegd uit de zgn. metafysische en mythologische wereld naar de concrete socio-politieke werkelijkheid waar, voorshands nog formeel, gekozen zal moeten worden voor of tegen „maatschappij-vernieuwing” in neo-marxistische richting. Dat wordt dan de grote tegenstelling. In het licht van deze nieuwe religieuze antithese verbleken alle andere tegenstellingen. Ook die tussen orthodoxie en vrijzinnigheid. Deze tegenstelling is immers niet relevant ten aanzien van de werkelijk grote problemen waarvoor God de wereld en de kerk zou plaatsen. Als de leidende idee voor de oplossing van de grote problemen wordt door de profeten van deze tijd geopenbaard *de humanisering van het leven*. Met deze boodschap meent men ook de christelijke boodschap van de kerk voor de moderne mens waar te kunnen maken. Binnen en buiten de kerk.

Het zal de lezers duidelijk zijn dat naar mijn mening de grote massa der studenten in hun huidige revolte heel wat gerechtvaardigde verlangens kenbaar maken. Maar ook dat m.i. het gehele tumult nog slechts een spektakel is in een formele fase van de revolutie in onze westerse wereld. Intussen is ook in deze formele fase een geestelijke macht werkzaam die straks de democratische vormen zal trachten te vullen met een zeer concrete inhoud.

NASCHRIFT

Mij is gevraagd aan dit artikel heel in het kort nog iets toe te voegen over een positief alternatief tegenover de neo-marxistische maatschappijkritiek. Uiteraard kan dat beter in een dik boek dan in een paar woorden. Daarom maar puntsgewijs, in volstrekte onvolledigheid, een paar stellingen.

1. Een kritische analyse van onze huidige samenlevingsstructuren dient zich bewust te zijn van eigen religieuze vooronderstellingen en behoort zich ook rekenschap te geven van eigen antropologische en sociaal-filosofische uitgangspunten.
2. Een kritische analyse van onze huidige samenlevingsstructuren doet aan de maatschappelijke realiteit, ook wetenschappelijk, geen recht wanneer men de geestelijke dimensie ervan niet ziet of niet relevant acht. Geestelijke machten zijn realiteiten die actief werkzaam zijn. Zonder de informatie van de Bijbel hierover, krijgen we de volle realiteit, ook wetenschappelijk, niet in het gezichtsveld.
3. De maatschappij is een vervlechtingsveld van tal van eigensoortige sociale vormen, die alle een eigensoortige macht uitoefenen. Gezinnen, staten, industrieën, militaire machten, kerken, universiteiten,

sportbonden, enz., enz., hebben alle hun taak, hun eigen aard, hun eigen afhankelijkheidsrelaties, hun eigen vrijheids-sfeer, hun eigen competentiegrenzen.

4. De taak van de overheden is voor een belangrijk deel dat zij, uit het oogpunt van het algemene rechtsbelang, ervoor waken dat de levens- en ontplooiingsmogelijkheden van personen en sociale verbanden niet door andere personen of groeperingen geschaad of verhinderd worden. Een harmonische cultuur-politiek vergt inzicht in de structuur der mogelijkheden en afhankelijkheden.

5. Alle excessieve, onevenredige ontwikkelingen (b.v. van economie, sport, techniek, politiek, wetenschap, godsdienst, enz.) kunnen niet zonder meer verweten worden aan gezonde differentiatie en specialisatie, maar hier is te denken aan onvoldoende intoming van de respectievelijke machtsexcessen door de overheid (voorzover het binnen haar competentie valt), zodat andere levenssectoren onvoldoende tot ontplooiing kunnen komen en een culturele disharmonie ontstaat.

6. Een cultureel aanvaardbare differentiatie en specialisatie kan, zowel individueel als sociaal gezien, ook een symptoom zijn van afgodische verabsolutering. Onze ontkerstende westerse maatschappij is vol afgoderijen die in hun resp. verabsoluteringen elkaar de overheersing bestrijden. Een christelijke maatschappijkritiek dient zich te hoeden voor verkeerde bondgenootschappen.

7. Een harmonische culturele integratie is niet te verwachten van een excessieve staatsmacht. Deze is nl. nog gevaarlijker dan andere excessieve machten, omdat zij met de wapenmacht beschikken kan over dood en leven.

8. Ter beteugeling van een eventueel „industrieel-militair complex” lijkt mij (als politieke leek) noodzakelijk: a) strenge overheidscontrole ter voorkoming van autonome militaire ontwikkelingen; b) een strenge, zoveel mogelijk ook internationaal gecoördineerde controle over de wapenhandel; c) internationale economische samenwerking in mondiaal verband ter beteugeling van eenzijdige economische machtsexpansies en ter vermindering van de enorme welvaartsverschillen.

9. Inzake de verhouding politiek en wetenschap is m.i. te bedenken dat de praktische verantwoordelijkheden in de maatschappij van een niet-wetenschappelijke aard zijn. Zij vereisen een andere deskundigheid en een bredere informatie dan de wetenschap geven kan. Advies en inspraak van de wetenschap in het („politieke”) beleid van de staat, de gemeente, de universiteit, de sport, de kerken enz., is noodzakelijk, maar *beleidsverantwoordelijkheid* heeft een telkens andere structuur en kan niet door de wetenschapsbeoefenaren als zodanig worden overgenomen of zelfs maar paritair worden mede gedragen. Wel dienen wetenschapsbeoefenaren van alle niveaus te bedenken dat zij als mens in de vrijheid staan naast hun wetenschappelijke werk ook maatschappelijke functies te bekleden als zij daartoe lust en gelegenheid hebben, dan wel innerlijke roeping daartoe gevoelen. Maar dat is hun vrijheid en geen recht dat uit hun wetenschappelijke positie voortkomt.

10. De juiste verhouding tussen gezag en medezeggenschap ligt in de verschillende levensverbanden telkens anders, al naar gelang de normatieve structuur van de situatie het vereist. Zij kan variëren tussen een vrijwel paritair getinte gezamenlijkheid als tussen man en vrouw in een huwelijk en een vrijwel ontbreken van medezeggenschap in de werksituatie van een operatiezuster. Dogmatische nivelleringszucht door middel van onge-nuanceerde leuzen als „fundamentele democratisering overall”, maakt het leven stuk.

G. v. d. Brink

Feit of interpretatie?

De problemen rond schepping en evolutie houden sinds enige tijd de gemoederen bezig, zoals dat ook het geval was in het begin van de vorige eeuw.

Prof. dr. J. Lever gaf onlangs, in het reeds direkt na verschijnen uitverkochte boekje „Waar blijven we?” de letterlijke tekst van zijn bekende radiolezingen van nov./dec. 1968.

Prof. Lever gaat uit van een onvoorstelbare ouderdom van de aarde (5 miljard jaar) en zegt, dat ook de mens veel ouder is dan men vroeger heeft gedacht „misschien zelfs wel 1 of 2 miljoen jaren”. In het hoofdstukje „Menswording” (38 e.v.) verwerpt hij de gedachte, dat de mens ontstaan zou zijn uit de „groep van mensapen, die tegenwoordig nog voorkomen”. Opgravingen hebben fossielen aan het licht gebracht, die duidelijk maken, dat de mens is voortgekomen uit veel oudere mens-dier-achtige vormen in een sterk vertakkende lijn. Schepping wil zeggen, aldus de geleerde schrijver, dat God de mens „liet voortkomen uit de hoogst levende organismen” 44). Hoofdstuk 7 geeft dan een tekening van de evolutie vanaf het ontstaan van de aarde tot nu toe. „Uit de miljarden jaren geduurd hebbende wording is dus uiteindelijk een fantastisch wezen geboren, waardoor deze aardse werkelijkheid open voor God is komen te staan”.

Het boekje eindigt met de boodschap dat God ons door Jezus Christus „vergevend (wil) bevrijden uit het kwaad, dat wij hier op aarde individueel en kollektief hebben aangericht”.

Wat ik hier weergaf is uiteraard veel te weinig voor een verantwoorde bespreking van dit boekje. Dat laatste is dan ook mijn bedoeling niet. Mensen, die daartoe meer bekwaam zijn dan ondergetekende, zijn daartoe meer geroepen.

Het lijkt me zeker, dat zelfs zij in het boekje van prof. Lever voor veel onoplosbare problemen komen te staan.

Wat mij betreft: Ik wil met wat hierboven gegeven werd alleen komen tot enkele wettelijke vragen en bezwaren.

Allereerst tot de vraag in hoeverre wij nu bij de beschouwingen van geologen en biologen komen te staan voor onontkenbare feiten, dan wel voor eventueel betwistbare konklusies en interpretaties van feiten.

Men moet die twee behoorlijk onderscheiden.

Aan feiten valt niet te tornen.

Maar elke uitleg van feiten is menselijk, beperkt, voorlopig, feilbaar.

Prof. Lever tekent de evolutie in hoofdstuk 7 en 8 als gaf hij een relaas van feitelijkheden, zo in de geest van: toen gebeurde dit en toen dat. Je ziet de evolutie van levenloos naar levend, van laag naar hoog zich voltrekken als in een film.

Maar de grote vraag blijft:

Is dit alles nu exact bewezen, of hebben we hier te maken, met een theorie, een hypothese?

Prof. Lever schrijft voorzichtig. Hij vlecht in zijn betoog soms woordjes als „vermoedelijk” en „waarschijnlijk” in.

Op blz. 42 schrijft hij: „De interpretatie die men tegenwoordig van al deze vondsten geeft... enz.”. Het gaat dus om vondsten en om de interpretatie ervan.

Op blz. 40 lezen we: Een eerste konklusie waartoe het onderzoek leidde... Ook hier gaat het weer om feit plus interpretatie.

Nu kunnen onze konklusies en interpretaties soms zeer voor de hand liggen en uiterst waarschijnlijk lijken, maar ze blijven als resultaten van menselijk denken feilbaar.

Prof. H. Bavinck had een diep ontzag voor door de geologie aan het licht gebrachte feiten. Van deze feiten moet echter — zo schreef hij — „zeer streng de exegese onderscheiden worden, welke de geologen daarvan voordragen. Iets anders zijn de verschijnselen, welke de aarde vertoont; iets anders de combinatie, hypothesen, konklusies, welke door de onderzoekers der aarde daarmee verbonden zijn”. (Dr. J. Veenhof, Revelatie en Inspiratie, blz. 465.)

Als prof. Lever op blz. 49 van zijn boekje

schrijft: „En dan komt helemaal aan het eind van deze lange evolutieweg binnen de schepping vanuit een vertakte lijn van Primaten... de mens te voorschijn, een wezen, dat op een geheel nieuw niveau leeft”, dan klinkt dat erg feitelijk. Maar we moeten, dacht ik, achter elk zinnetje van dit suggestieve betoog, telkens weer denken: Dit is hypothese, interpretatie, wetenschap.

In het Friesch dagblad van 19 maart werd een discussie afgedrukt tussen een meneer, die geïntroduceerd werd als S. (de S. van Schepping) en een partner met het initiaal E. (van Evolutie). S. zegt daar: Er zijn geen geleerden van naam, die pretenderen te kunnen bewijzen dat de evolutietheorie juist is. Men gebruikt deze theorie als hypothese, als werkmethode om te zien hoever men er mee komen kan. Maar er zijn nog steeds ontelbare „missing links” (ontbrekende schakels) in de lange keten van levenloze stof tot de levende mens. Tot dezelfde konklusie komt dr. K. Runia, via een voorstander van de evolutietheorie, een zekere ds. G. A. Kerkut, die zelf erkent dat de algemene evolutietheorie een hypothese is. (Geref. weekblad 11 april)

Wetenschap en openbaring

S. stelt in zijn discussie met E. (Fr. Dagbl. 19 maart) de kardinale vraag:

„Geloof jij in de wetenschap?”

De bedoeling is: Geloof je dat de wetenschap ons de waarheid leert, precies zo als wij geloven, dat God ons in Zijn openbaring de waarheid zegt? Houd je het verschil tussen openbaring en wetenschap nog in het oog?

Dat is dacht ik een schot in de roos.

Wie kent hier zichzelf niet?

Wat mij betreft: ik móet bekennen, dat ik te worstelen heb met een in- en aangeboren respect voor de wetenschap. Bij dat „aangeboren” denk ik dan aan de „aangeboren” zonden van zondag 4 van de catechismus. Menselijk weten, met gezag en deskundigheid voorgedragen, maakt een diepe indruk op me. En ik ben van nature geneigd daarvoor diep door de knieën te gaan. In gesprekken met jongelui over de evolutietheorie heb ik gemerkt, dat ik de enige niet ben, wat dat betreft. Velen zijn geneigd de evolutietheorie te aanvaarden, omdat die zo waarschijnlijk klinkt en met zoveel kracht van wetenschap en deskundigheid tot ons komt. Ons respect voor de wetenschap wordt uiteraard opgevoerd door de enorme resultaten van het menselijk denken en kunnen van de laatste tijd. Wat de wetenschap presteert is eenvoudig fabelhaft. Denk alleen aan de maanreizen. De ontwikkeling van het koppel wetenschapstechniek is duizelingwekkend. Niemand die het meer kan bijhouden. Ons eigen denken loopt voor ons uit als een god. Wij lopen er achter aan als achter een vreemde autoriteit. Ieder beseft, dat het niet meer „ons” denken is, waarover we beschikken, maar een macht, die over ons beschikt. Wij staan niet boven ons denken, maar er onder.

Diep en ver.

Zo gaan we op de knieën voor wat we toch zelf gepresteerd hebben. En de mens wordt toch zichzelf een god.

Prof. H. Bavinck maant ons te bedenken, dat bescheidenheid bij het beoefenen van de natuurwetenschappen zeer noodzakelijk is, omdat het terrein van het exact wetenschappelijke véél en véél beperkter is, dan men in de regel aanneemt. (a.w. blz. 466, noot 24).

Het is nodig dat te bedenken.

Maar veel ingrijpend is Bavinck's vermaning om het onderscheid vast te houden tussen wetenschap en openbaring.

In de wetenschap vragen wij.

Gods Openbaring geloven wij.

Op Zijn gezag.

Gods spreken is zo anders dan het onze.

Hij spreekt als de schepper van de einden der aarde.

Orion en Melkweg heeft Hij geroepen.

„Hij troont boven het rond der aarde en

haar bewoners zijn als sprinkhanen”. (Jes. 40 : 22)

„Zijn verstand is niet te doorgronden”. (vs. 28)

Als Hij zegt in Rom. 5, dat Hij Adam geschapen heeft en dat de geschiedenis van de zonde historisch bij Adam begonnen is, dan is dat zo, omdat Hij het zegt.

Ik weet natuurlijk wel, dat er veel problemen zijn ten aanzien van Schriftuitleg en inspiratie.

Meer dan ik wel zou willen.

Ik wil ze niet wegpraten: we hebben er vaak te weinig oog voor gehad.

Maar de problemen ontnemen ons Gode zij dank de weldaad van de openbaring niet.

God heeft zich aan ons geopenbaard! Ook als de Schepper.

Wij leggen er de laatste tijd nogal de nadruk op, dat de openbaring niet vakwetenschappelijk spreekt. De bijbel is geen handboek voor chemie, biologie enz. Dat is juist.

Maar iets anders is ook waar.

Bavinck zegt: De Schrift houdt niet eensklaps op Gods Woord te zijn, als ze met andere wetenschappen in aanraking komt, maar ze blijft dat.

„Ook als ze over de wording van hemel en aarde spreekt, geeft ze geen sage of mythe, of dichterlijke fantasie, maar ook dan geeft ze naar haar duidelijke bedoeling historie, die geloof en vertrouwen verdient”. (a.w.)

Vreemd dat wij liever vragen, dan aanvaarden.

We zijn liever onzeker en ploeteren liever en breken liever de nek over de problemen, dan dat we het blijde nieuws kinderlijk uit Gods mond aannemen.

Het debat tussen S. en E. uit het Friesch Dagblad sluit met 'n typerend citaat van Lessing, een Duits filosoof van twee eeuwen terug.

Hij schreef: „Als God in Zijn rechterhand alle waarheid hield en in Zijn linkerhand alleen de levendige innerlijke zucht naar de waarheid, doch met de bijvoeging, dat ik eeuwig, altijd zou dwalen, en sprak: Kies! — dan zou ik ootmoedig Zijn linkerhand vatten en zeggen: Geef, Vader! De zuivere waarheid toch is slechts voor U alleen!”

Lessing noemde dit ootmoed.

S. noemt dit hoogmoed.

Terecht.

Want de waarheid is geopenbaard.

Waar komt deze pest vandaan?

Deze vraag wordt gesteld door de franse existentialist en schrijver Camus. Hij doelt op het menselijke egoïsme, op haat, moord, oorlog, en op de dood.

Ook puur ongelovigen als deze auteur stellen de vraag, die we in de catechismus vinden in zondag 3: Vanwaar komt dan zulk een verdorvenheid des mensen?

Het is één van de meest klemmende vragen, waarvoor de mensheid staat, nu niet alleen techniek en wetenschap zich ontplooiën tot het bijna-goddelijke, maar ook haat en perversiteit tot het voluit daemonische.

Waar komt deze pest vandaan?

Heeft God dan de mens zo boos en verkeerdt geschapen?

Als men de evolutietheorie aanvaardt en historisch blijft denken, niet alleen in vragen over het ontstaan van de mensheid, maar ook in die van het ontstaan van het boze, is er geen ontkomen aan: Als schepping evolutie is en andersom, dan heeft God de schuld.

Prof. Lever geeft dit antwoord niet.

Hij baseert zich op de meest centrale thema's, nl. „dat God de Schepper is van deze gehele werkelijkheid, dat de mensheid vanaf de eerste mensen geïnfecteerd is met het

kwaad, en dat in Christus, in wie God Zichzelf heeft geopenbaard, de weg naar de Schepper en naar de vrede op de aarde gevonden kan worden".

Dat lijkt geijkte taal, maar is het niet.

Prof. H. Ridderbos schrijft in het reeds geciteerde nr. van het Geref. Weekblad, dat het gaat om de vraag „of de Bijbel ons in Gen. 3 en Rom. 5 iets over de **aanvang** van de menselijke geschiedenis en van de zonde in die geschiedenis wil vertellen, dan wel, zoals prof. Lever het stelt, ons juist géén bepaald historisch gebeuren, maar de eigenlijke essentie van ieder mens wil onthullen."

Volgens prof. Lever was er dus geen historische zondeval.

Genesis vertelt ons alleen, hoe wij zijn van den beginne.

Als we teruggaan tot het begin, dan rest geen andere konklusie dan die van Karl Barth: Der Urmensch war sofort ein Sünder. (de oermens was ogenblikkelijk een zondaar).

Vanaf het eerste moment, waarop men in de evolutie kan spreken van het scheppen van een mens (zoals we ook bij de geboorte van een klein kind zeggen, dat God het geschapen heeft) was die mens zondaar. Als dan de vraag gesteld wordt:

Heeft God dan de mens zo boos en verkeerdt geschapen, is het antwoordt:

Zo moogt U niet denken en zo moogt U niet vragen. De bijbel leert dat het onze schuld is.

Dan schakelt men ineens over van historisch op existentialistisch-psychologisch denken.

Het is duidelijk, dat deze opvatting onze confessie fundamenteel weerspreekt.

Ik denk niet alleen aan de zondagen 3 en 4, maar ook aan artikel 15 N.G.B. en aan D.L. III/IV, par. 1 en verder (vgl. b.v. de woorden uit par. 1:

„...en is overzulks geheel heilig geweest".)

Het conflict met de belijdenis betekent hier zeker een conflict met Gen. 3 en Rom. 5 („Daarom, zoals door één mens de zonde de wereld is binnengetrepen en door de zonde de dood... enz.".)

Met deze theorie raken we de bevrijdende boodschap kwijt, dat God een licht is en dat er in het geheel geen duisternis in Hem is 1 Joh. 1 : 5. Wat is nu heerlijker, dan dat we in de ellende van het leven kunnen belijden: God treft geen schuld! Hij heeft alles goed gemaakt op Zijn tijd?

Als Camus ons vraagt: Waar komt deze pest vandaan?

— wat heeft de kerk deze vrager dan te zeggen? Heeft de Kerk dan de blijde boodschap bewaard van art. 1 van de Belijdenis (Ik geloof in God DE VADER, de ALMACHTIGE, SCHEPPER VAN HEMEL EN AARDE)?

De evolutionisten verbinden evolutie met de schepping.

Ze verbinden ook evolutie en zonde.

Wie zich niet met een existentialistisch antwoord laat afschepen, moet tot de konklusie komen dat de Schepper het maar slecht gedaan heeft.

Excusez le mot.

En met de belijdenis van de goedheid van Gods scheppingswerk, vallen ook de andere geloofsartikelen (al wil men daar gelukkig nog niet aan).

Want zijn we dan toch wezenlijk geen slachtoffers en stakkers? Kunnen we het helpen, dat we zó-zijn? Was het borgtochtelijk en plaatsbekledend werk van Christus werkelijk nodig?

Is de kritiek die het woord „bloedtheologie" uitvond niet terecht gespuid?

Valt de verzoening eigenlijk niet vóór en tijdens en in de schepping?

Komen we dan niet uit bij de algemene verzoening?

Als we niet geheel ongelovig worden althans.

Persschouw

Een afscheidswoord

De heer P. C. van Wijk, jarenlang lid van het Bestuur van de Jongelingsbond, die als redacteur van het Calvin. Jongelingsblad ter zijde werd geschoven nam ook afscheid als bestuurslid van deze Bond. Hij sprak bij die gelegenheid het volgende „Afscheidswoord".

Nu er voor mij een einde is gekomen aan het bestuurslidmaatschap van de Jongelingsbond, wil ik graag nog een enkel woord zeggen. 'k Geloof, dat het goed is even terug te kijken en vooruit te zien.

Wanneer ik terug kijk op het werk, dat in de afgelopen jaren in en door het bestuur werd gedaan, komt de vraag op, welke zin dat werk nu eigenlijk wel heeft. Welke betekenis heeft dat bondswerk, welke plaats heeft het? Laat ik het antwoord meteen maar geven: dat werk heeft zijn plaats in het grote werk van onze Heiland, in het werk dat Hij bezig is te volbrengen.

Ik denk aan de afscheidsworden van onze Heiland tot zijn discipelen uit Johannes 14. Dit hoofdstuk begint met de bekende woorden: „Uw hart worde niet ontroerd; gij gelooft in God, gelooft ook in Mij. In het huis Mijns Vaders zijn vele woningen... Ik ga heen om U plaats te bereiden; en wanneer ik heengegaan ben en u plaats bereid heb, kom Ik weder en zal u tot Mij nemen, opdat ook gij moogt zijn waar ik ben".

„Ik ga heen om u plaats te bereiden..."

Over deze tekst hield onze overleden voorzitter Ds. J. A. Vink vijf jaren geleden één van zijn laatste preken. Mede omdat de omgang met hem voor mij en andere bestuursleden van grote betekenis is geweest, wil ik hier enkele gedeelten uit deze preek doorgeven:

„In deze tekst lezen we dat Christus spreekt over het Vaderhuis en de vele woningen die daarin zijn. Dat Vaderhuis, dit huis van God, is in de Heilige Schrift altijd een plaats waar de HERE zelf met Zijn volk samenkomt en samenwoont. In dat Vaderhuis zijn vele woningen. Dat wil eenvoudig zeggen, dat er in het Vaderhuis ruimte is voor heel het volk van God. De HERE wil daar samenwonen met al Zijn kinderen".

Aan dat Vaderhuis, aan het gereedkomen ervan, werkt onze Heiland nu. Daartoe is Hij naar de hemel gevaren, daartoe heeft Hij ook Zijn Geest naar deze aarde gezonden. Vanuit de hemel bestuurt de verhoogde Christus alle dingen, en door Zijn Geest werkt Hij op deze aarde. Door Hem werken hier krachten en tegenkrachten. Door Hem wordt alles heengestuwd naar het einde. Door Hem wordt het Vaderhuis klaargemaakt.

In dat grote werk heeft ook ons verenigingswerk, heeft ook het bondswerk een eigen plaats. Dat alles mag en moet nu dienstbaar zijn aan het grote werk van onze Heiland.

Christus werkt en Hij laat ons mééwerken.

Christus werkt verder en Hij wil ons meenemen.

Dat is de zin van het jeugdwerk, dat is ook de zin van een bestuurslidmaatschap. Dat is iets om dankbaar voor te zijn, dat de Here je daarbij heeft willen gebruiken.

Dat werk van onze Heiland is niet altijd even gemakkelijk. Want — en nu luisteren we nog even naar Ds. Vink:

„Er gebeurt zo ontzettend veel in de wereld en in de kerk en in ons eigen leven. Het levensbeeld verandert met de dag. Wat zit er niet een spanning in de voortgang der geschiedenis. Het kan zó spannend zijn in de kerk, vanwege de worsteling om voor Christus getrouw te mogen blijven. Het kan zo spannend worden in ons eigen leven, zó dat we gaan vragen, hoe het nu verder moet gaan".

Temidden van al die vragen, temidden ook van de moeiten van het werk, troost Gods Woord ons. „Uw hart worde niet ontroerd". Het werk komt immers toch af.

Het Vaderhuis wordt klaargemaakt.

Zo troost de Heiland de Zijnen, die Hij zo goed kent.

Dat is het tweede, waarop ik in het kort wil wijzen. De Here kent de Zijnen (2 Tim. 2 : 19).

Mag ik het eens zo zeggen: De Here kent ons allen, ook nu we afscheid nemen van elkaar. En Hij blijft ons kennen, ook al zien wij elkaar misschien nooit meer. Hij kent ons, maar Hij wil dat wij breken met de ongerechtigheid, met alles wat de goede verhouding tussen Hem en ons in de weg staat.

De Here kent de Zijnen.

Ook dit woord kan ons bemoedigen, wil ons bemoedigen. En bemoediging hebben we allen wel nodig. De tijden zijn immers niet gemakkelijk. Er zijn spanningen in de kerk, ook in de bond. Ik ga daar niet verder op in, dat hoeft vandaag niet. Ik zeg er alleen dit van, dat een afscheid er door allerlei moeiten en zorgen niet gemakkelijker op wordt. Hoe we over de dingen denken, we vinden het toch niet gewoon, dat we elkaar vaak zo moeilijk kunnen verstaan, dat we elkaar vaak zo slecht blijken te kennen, dat we elkaar zo moeilijk vast kunnen houden.

Dat is moeilijk, zowel voor de één als de ander.

Maar de Here blijft ons allen kennen, allen die zich geheel en al aan Hem willen overgeven. Dat is geen vals-oecumenische kreet, maar een Schriftuurlijke werkelijkheid.

Waar wij elkaar zo moeilijk kunnen vasthouden, waar onze vermogens tekort schieten, daar is Hij er nog. Hij maakt alle dingen nieuw. Dan zal ook alle gebrokenheid zijn verdwenen. De Here kent de Zijnen en Hij haalt ze allemaal binnen het Vaderhuis.

Laten we zo vandaag uit elkaar gaan, zonder elkaar iets te verwijten. Ook als bestuursleden waren we het de laatste jaren op belangrijke punten niet altijd eens. We behoeven dat niet te verbergen. Maar we weten het toch van elkaar, dat we samen hebben geworsteld om het goede van onze Heiland te zien. Ieder op zijn eigen manier, ieder naar zijn eigen gedachten.

De Here kent de Zijnen.

Zó wil ik alle bestuursleden hartelijk dankzeggen voor het goede, dat ik van hen mocht ontvangen. En dan denk ik niet alleen aan de bestuursleden die hier aan de tafel zitten, maar ook aan anderen, die reeds eerder dit bestuur verlieten en aan wie ik in dankbaarheid terugdenk. Met name denk ik aan Ds. Vink. Mijn komst in het bestuur viel samen met het begin van zijn voorzitterschap.

Er is in het bestuur veel werk verricht. Ik heb er aan mee mógen doen. En zij, die verder gaan, mógen het doen. Ik hoor Ds. Vink nog zeggen: dat is genade. In de jaren van mijn bestuurslidmaatschap heb ik veel ontvangen van Hem, door Wiens leiding ik deze taak kreeg. Ik wil het vandaag tot de bestuursleden — vooral de jongeren — en tot allen zeggen: Wees blij en dankbaar dat de Here je gebruiken wil.

Uw hart worde niet ontroerd, in het Huis van Mijn Vader zijn veel woningen.

Laten we dat samen blijven naspreken. Onze werken volgen ons na. Alle gebrek dat er in was, zal Hij niet aanzien.

De Here kent de Zijnen. Laten we maar voor elkaar bidden, dat Hij ons allen blijft vasthouden, blijft kennen, temidden van zoveel spanningen en moeiten.

En tot jullie, jongelui, wil ik tenslotte dit zeggen — zoals ik het op de bondsdag van 1959 aan het slot van een toespraak zei:

„Als de moeiten en de zorgen je de lust wel eens dreigen te ontnemen, als je de trompetten hoort klinken en weet, dat de vijand dichtbij is, als je de harnassen ziet blinken en het lijkt, of je alleen staat, als je hart verontrust is en klopt van benauwdheid, blij dan als jeugd van de Kerk toch een jeugd in beweging en sla de ogen naar het gebergte heen, want je weet het: vandaar is hulp te verwachten.

Wees zó een jeugd in beweging, een jeugd, die van geen stilstaan wil weten.

Wees zó een jeugd in beweging, laat je niet stilzetten door de strijd der ouderen, maar strijd mee.

Wees zó een jeugd in beweging, bewaar in je verenigingswerk dat jonge, dat nooit te oud wordt.

Wees zó een jeugd in beweging. In beweging naar de grote dag. Wat is het vooruitzicht schoon.

Wees zó een jeugd in beweging en sla de ogen naar het gebergte heen, verwacht van daar de hulp en ook de vrede en laat je je vrijheid niet ontnemen.

Laat de trompetten dan klinken. Je weet het: „Daar is geen hulp voorhanden, voorhanden dan van God...".

INGEZONDEN

Ik behoor niet tot de Vrijgemaakte Kerken, maar tot de gewone Gereformeerde Kerken, maar dat neemt niet weg, dat ik mij verbonden voel aan uw blad en de strijd, die u voert voor de ruimte van een echt Reformatorisch kerkelijk leven. God moge ons dat geven!

Te meer trof mij in uw nummer van 15 augustus jl. een oproep van de Chr. Nat. School in Zalk om een onderwijzer. Ik begrijp wel, dat u zich voor de advertenties in 't algemeen niet verantwoordelijk acht, maar wat mij pijnlijk trof was dit: sollicitanten kunnen Ned. Herv. zijn, Vrijgemaakt en Chr. Geref. Staan wij nu zover van elkaar, dat een lid van de Geref. Kerk hier niet bij kan? Ik begrijp wel: niet **iedere** Gereformeerde! Maar toch zeker ook niet **iedere** Vrijgemaakte of Hervormde of Chr. Geref.! Of zijn er aan bedoelde school al te veel Gereformeerde leerkrachten zodat een nieuwe Geref. leerkracht het evenwicht kan verstoren. Stond dat er dan maar bij. Nu kan een verkeerde indruk worden gewekt.

Met dank voor plaatsing,

W. C. v. d. Brink, N. Loosdrecht.

KERKWERK ITALIË

Zoals ik bij mijn laatste verantwoording schreef, werd door mij aan Ds. Mathieu van de kerken der Waldenzen te Rome namens alle gevers een bedrag van Lires 200.000 overgemaakt.

Ik mocht hierop van hem volgend antwoord ontvangen uit Massello de Perrero (TO) van de volgende inhoud, waarbij ik de vertaling laat volgen:

Cher Monsieur et frère,

Je viens de recevoir ici ou je me trouve pour une période de repos votre aimable lettre du 4 courant, avec le chèque de banque de L. 200.000, destinées à l'oeuvre de l'église vaudoise. C'est bien généreux de votre part et de la part de vos amis de démontrer si tangiblement votre intérêt pour notre travail en Italie.

Notre reconnaissance est grande et je vous prie de la manifester à tous ceux qui ont contribué; comme déjà autrefois je destinerai cette somme au service de publication des cultes à la radio, ce qui représente une forme très efficace de témoignage et d'évangélisation.

Dans une semaine nous aurons notre Assemblée Générale et de nombreux problèmes sont à l'ordre du jour dont quelques uns créés par la... contestation qui se manifeste aussi chez nous et au sein même de l'église. Nous espérons avec l'aide de Dieu de pouvoir les affronter et les résoudre dans la meilleure manière et en vue de l'avancement du Règne de Dieu.

Agréé, cher Monsieur, mes salutations bien cordiales avec mes remerciements renouvelés. Bien à vous.

Pasteur Guido Mathieu.

Waarde heer en broeder,

Ik ontving zo juist hier waar ik me bevind voor een periode van rust Uw beminlijke brief van de 4e dezer, met de cheque van L. 200.000.— bestemd voor het werk van de kerk der Waldenzen.

Het is wel edelmoedig van Uw zijde en van de zijde van Uw vrienden zo tastbaar Uw belangstelling voor ons werk in Italië te tonen. Onze dankbaarheid is groot en ik verzoek dit ter kennis te brengen van allen, die hebben bijgedragen.

Zoals reeds in het verleden zal ik deze som bestemmen voor de dienst van de publicatie van de eredienst via de radio (Evangelieverkondiging door de radio, G.), dat een zeer doeltreffende vorm vertegenwoordigd van getuigenis en evangelisatie.

Over een week zullen wij onze Algemene Vergadering hebben en talrijke problemen staan op de agenda, waarvan enige gevormd door de... twist die zich ook bij ons voordoet

in de boezem van de kerk zelf. Wij hopen ze met de hulp van God onder ogen te kunnen zien en ze tot oplossing te brengen op de beste wijze en met het oog op de bevordering van de Regering van God.

Aanvaard, waarde heer, mijn zeer hartelijke groeten met mijn hernieuwde dankbetuiging. Uw toegenege

Ds. Guido Mathieu.

Hierbij heb ik aan de wens van ds. Mathieu voldaan. Ik hoop, dat wij samen zullen voortgaan onze broeders en zusters in Italië bij te staan in hun strijd voor het Evangelie. Zodra ik iets naders verneem over de moeilijkheden in de kerk van Italië, hoop ik U dit mede te delen.

Zodra mijn secretaresse van vakantie terug zal zijn, zal ik weer inmiddels binnengekomen giften verantwoorden.

Bij voortduur hartelijk aanbevolen!

P. Groen

KERKNIEUWS

BEROEPEN: te Nijkerk: ds. B. de Vos te Ten Boer; te Coaldale, Alta, Can.: ds. M. van Beveren te Ferguson-Guelph, Ont. Can.; te Sliedrecht (Jan Steenstraat): ds. C. P. Plooy van Heemstede.

BEDANKT: voor Neerlandia, Can.: ds. C. Bijl te Hilversum.

DS. K. J. KAPTEYN Jzn. Zondagmiddag 17 augustus jl. nam ds. K. J. Kapteyn Jzn. afscheid van zijn gemeente te Appingedam en Overschild. In deze diensten preekte hij over Romeinen 16:20.

DS. H. SCHOLTE. Op zondag 17 augustus jl. vond de bevestiging en intrede plaats van ds. H. Scholte als predikant van Rotterdam-Zuid. In de morgen dienst bediende zijn bevestiger, dr. J. Douma, het Woord uit Romeinen 1:16-17. In de middagdienst deed ds. Scholte intrede met een preek over Psalm 131.

G.S. HOOGEVEEN. Dinsdagmorgen 19 augustus hervatte de generale synode van Hoogeveen haar zittingen. In de vergadering van dinsdag, herdacht de praeses, ds. J. Kok van Amersfoort-C. de Vrijmaking. In de woensdag-zitting werden met algemene stemmen de voorstellen van Commissie I, waarin de bezwaren tegen het zgn. „attestenbesluit" werden afgewezen, door de synode aanvaard.

ADRESSEN

DS. H. DE JONG, Jan van Eyckstraat 2-III, Amsterdam-Z., tel. 020-731102. SLIEDRECHT: Adres kerkeeraad, G. van Meerkerk, Albrechtplein 33, tel. 01840-3746; diakonie, W. Vogel, Karekietstraat 1, tel. 01840-2482; penningm., T. van Middelkoop, Reigerlaan 19. Postrek. 190688 t.n.v. Boekhouder Ger. Kerk (Vrijgem.) Sliedrecht.

Te koop:

LEVENS BESCHOUWING VAN PROF. DR. K. J. POPMA

Prijs f 115,—.

De 7 delen zijn z.g.a.n.

D. Bouwstra, Hoofdweg 1, Spijk (Gr.) Tel. 05969 - 341

SCHOOL VOOR CHR. MAVO

Talmastraat 19, SPAKENBURG.

Telef. 03499 - 1581 - privé 1472.

Dir. J. Koelewijn, Dorpsstraat 18, Bunschooten.

Gevraagd:

a. **3 LERAREN VOOR ZO SPOEDIG MOGELIJK** met gehele of gedeeltelijke weektaak. Graag bevoegdheden voor één of meer der moderne talen.

b. **leraar of lerares Muziek 4 à 6 uur.**

c. **leraar of lerares Tekenen 6 à 8 uur.**

d. **lerares Vrouw. handwerken 3 à 5 uur.**
(c en d per 1 nov. a.s.)

Inl. bij de dir. Soll. waarin opgaven van kerk, bevoegdheden, gewenst aantal uren, in te zenden bij de directeur.

Redactieleden:

Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw“:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementsprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

Blij en dankbaar is naar het Vaderhuis gegaan

GERKE VISSER

oud 72 jaar.

„Uw genade is mij genoeg.“

C. Visser-van der Vegt
Harco - Greetje
Joost - Citha - Esther
Wia - Kees
Arson - Gera
Yolanda - Gerko - Citha
Henk - Mieke
Gerko Citho
Herma - Piet
Berthil - Gerke - Tjakina
Ina - Kerst
Jelle - Citha
Jan Koos - Hetta
Erik
Gert Jan - Siefke
Miriam
Hilda
Regina
Gré Keizer

Bilthoven, 17 augustus 1969
Gezichtslaan 78.

Het was zijn uitdrukkelijke wens dat de graflegging in familieverband zou plaatsvinden.

HET WEEKBLAD KERKNIEUWS

onder redactie van

W. C. F. Scheps en drs. N. Scheps

gaf **22 augustus** in een nummer van dubbele omvang een uitvoerige **documentatie over de Vrijmaking in 1944 en 29 augustus** een verslag van de **herdenking in Den Haag**.

Deze nummers zijn afzonderlijk verkrijgbaar resp. voor f 1,— en f 0,50. Beide nummers samen voor f 1,25. Wie zich per 1 oktober abonneert, ontvangt niet alleen de nummers van september, maar ook deze twee nummers gratis.
Abonnementsprijs f 4,35 per kwartaal.

Adres administratie:

Postbus 2100, Den Haag, tel. 070-838372. Postrek. 1534121

ZEER AKTUEEL:

A. Keizer,

CREATIE EN EVOLUTIE

(over het gelijknamige boek van Prof. Dr. J. Lever)
Prijs f 2,90.

Uitgave

FIRMA WESDIJK EN LIEBEEK

Postbus 2 - Postrekening 216828 - BARENDRECHT

Jongen, 24 jaar, zoekt

CORRESPONDENTIEVRIENDIN

Welk meisje wil mij schrijven?

Brieven onder nr. 29869 bureau „Opbouw“, Slotlaan 220, Zeist.